

פרופ' יונתן גרוסמן

7 "עולת הבקר" – סמנטיקה קורבנית (ב)

בשיעורנו הקודם התחלנו לברר כמה מהמושגים שעולים בקורבן עולה. עמדנו על הגדרות הקורבן וסמיכת הידיים. נמשיך בדבר בשיעור זה, ונעבור – עם הפסוקים עצמם – לתהליך ההקרבה עצמו.

"והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם": הולכת הדם אל המזבח?

לאחר שמביא הקורבן סמך את ידו עליו, מתארת התורה את הפעולות הבאות שיש לעשות בעולת הבקר ובדמו:

"וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי ה'

וְהִקְרִיבוּ בְנֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם

וְזָרְקוּ אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד."

שלושה פעלים נזכרים בפירוש בפסוק – שחיטה, הקרבה וזריקה. עם זאת, לפי חז"ל יש ארבע עבודות הקשורות בדם הקורבנות: שחיטה, קבלת הדם בכלי, הולכת הדם אל המזבח, וזריקת הדם על המזבח.¹ כיצד ארבע העבודות נכנסות בשלושת הפעלים שבפסוק?

רש"י במקום מבאר "והקריבו" – זו קבלה שהיא הראשונה, ומשמעה לשון הולכה, למדנו ששתייהן בבני אהרן. לדעתו, הפועל "והקריבו" כולל את שתי הפעולות גם יחד: הוא רומז לקבלת הדם בכלי שהרי אחרת לא ניתן 'להקריב' את הדם, אך בנוסף "משמעה לשון הולכה" – מלשון לקרב דבר לדבר; אם צריך לקרב את הדם אל המזבח הרי שפועל זה מכוון גם לפעולה זו.

כנגד תפיסה זו כתב רמב"ן שהפועל 'והקריבו' מתייחס רק לקבלת הדם:

"ואיננו נכון, אלא מדרש רבותינו 'והקריבו' – זו קבלת הדם. שאין לשון 'והקריבו' קריבת הדם למזבח שהיא ההולכה, אבל הוא לשון קרבן, שיעשו מן הדם קרבן, והוא לקבלו ולזרקו על המזבח. כי הזכיר בבעל הקרבן 'הבאה' ו'סמיכה' ו'שחיטה', ואחרי השחיטה הזכיר בני אהרן מיד, אם כן אף הקבלה עצמה מצות כהונה ואינה אלא בכהן כשר ובכלי שרת, וכל שכן הולכה וזריקה" (רמב"ן ויקרא א', ה).

רמב"ן אינו חולק על רש"י שגם מלאכת ההולכה היא 'עבודה' שזוקקת כהן (ויש בה דין פיגול אם בזמן שנעשתה חשבו לאכול את הקורבן מחוץ לזמנו). המחלוקת של רמב"ן נוגעת להיבט הלשוני. לדעתו, בחטיבת הקרבנות הפועל 'להקריב' אינו מורה על קרבה פיזית, אלא רק על הקרבה על גבי המזבח.² ההולכה נלמדת מעצם קביעת מקום לשחיטה (צפון המזבח) שאיננו זהה עם מקום הזריקה, וממילא יש להביא את הדם ממקום השחיטה אל מקום הזריקה. יש כאן אפוא מחלוקת יסודית כיצד להבין את הביטוי 'להקריב'.

בהמשך דברינו – בדיון על הפערים בין עולת הצאן לעולת הבקר – יתברר שבעולת הצאן שנשחטת בסמוך למזבח אין כלל אזכור של הפועל "והקריבו", והתורה מדלגת משלב השחיטה ישיר לשלב זריקת הדם: "וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יְרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לִפְנֵי ה' וְזָרְקוּ בְנֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב" (א', יא). מכאן יש מעין ראייה לשיטת רש"י, שדין ההולכה שנזכר בפסוקים שלפנינו מורה על הגשה פיזית ממקום מרוחק אל המקום הנדרש (ועל כן עולת הצאן שנשחטת בסמיכות למזבח איננה זקוקה ל"והקריבו" = להולכת הדם אל המזבח).³ נדון בכך כאמור בהרחבה בשיעורים הבאים.

"והקטיר"

מסע הקורבן נחתם תמיד בפועל ההקטרה: "וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֶּלֶל הַמִּזְבֵּחַ עֲלֶיהָ אֵשׁ רִיחַ נִיחֹחַ לַה'" (א', ט). אין ספק שזוהי אחת הפעולות החשובות ביותר בעולם הקורבנות והיא המגדירה את פעולת ההקרבה עצמה. יהיה מי שיאמר שזו תכלית הסיפור כולו, ויהיה

1 התעלמותו מההולכה ניתן ללמוד שאין מברכים עליה (ראו על סוגיה זו אצל הרב ע' אריאל, "ברכת המצוות בהולכת הדם", אמונת עתיק 113 [תשל"ז], עמ' 30-31). ייתכן ששאלה זו מושפעת מתפיסת דין ההולכה – האם הוא רק דבר מה טכני שנדרש לשם הזריקה על המזבח, או שיש לראות בו פעולה בעלת משמעות בפני עצמה.

2 דומה בעיני שהטוענים שגם הולכת הדם של קדשי קדשים זוקקת 'צפון מזבח' – כמו דין קבלת הדם בקורבנות אלו – רואים את שתי הפעולות כקשורות זו בזו (ראו את הדיון באנציקלופדיה התלמודית, "הולכה", כרך ח, עמ' תמו).

1 לעתים בגמרא סדר העבודות נזכר באופן אחר: "והא תני לוי: ארבע עבודות אין מצטרפות לפיגול – שחיטה וזריקה, קבלה והולכה" (מנחות דף י"ד ע"ב).

2 עם זאת, דיון זה יכול להשפיע על השאלה האם יש ברכת המצוות גם לפני הולכה. על כל עבודה במעשה הקורבן היו מברכים, אולם ביחס להולכה מצאנו מחלוקת. הרב אהרן כהן בספרו "עבודת הקורבנות" כתב שיש לברך גם על ההולכה (סימן נב), אולם מכמה ראשונים משתמע שעל הולכה אין ברכה. כך למשל כתב אבודרהם ביחס לברכות במעשה ההקרבה: "וכן על הקרבת הקרבנות ועל סמיכה וזריקה והקטרת אימורין ושאר מעשיהן" (שער שלישי), ומתוך

אלא המעבר ממצב צבירה אחד לאחר; לא מכלים את בעל החיים אלא הופכים את הבשר לעשן, ואם נרצה בלשון אחר – את הבשר לרוח. במצב הצבירה החדש שלו, הקורבן יכול לעלות לשמים ולהתפזר שם. העשן העולה מביא בכנפיו את ריח הקורבנות הנשרפים, וזהו אותו 'ריח ניחוח' – מונח שעוד נדון בו בהרחבה כשניגע בתפקיד תוספת הלבונה במנחות.

מסתבר אפוא שעל המזבח – בשר הופך לרוח, וזהו הייצוג המלא לעמידת האדם מול קונו.

"אִשָּׁה לֵה"

החתימה הרגילה שנזכרת ברוב המוחלט של הקרבנות היא: "אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לֵה". בקרב הפרשנים יש מחלוקת מרתקת הנוגעת במשמעות המונח "אִשָּׁה". הנטייה הרווחת בקרב הראשונים היא לראות את 'אשה' כנגזר מ'אש המזבח', ביטוי שהוראתו היא מעין 'הולך לאש', 'מיועד לאש', או "קרבן העולה כולו או מקצתו על אש המזבח" (י' שטיינברג, מילון התנ"ך, עמ' 78). כך למשל כתב רש"י: "אשה – כשישחטנו יהא שוחטו לשם האש. וכל אשה לשון אש" (רש"י ויקרא א', ט), או בניסוח של אברבנאל: "ואמר שהתמידין האלה להיותם קרבן הודאה ושבח רב יהיו לריח ניחוח שכלם יהיו נשרפים על המזבח ויעלו בהקטרה, ויהיו אשה לה' כלומר למאכלת האש ההיא אשר על המזבח" (אברבנאל שמות כ"ט).

כנגד מסורת קריאה זו, טען בדור האחרון יעקב מילגרום שאין כל קשר בין 'אשה' ל'אש', ושיש לראות את 'אשה' כמורה על 'נדבת אוכל' או 'מתנת אוכל'. לטענתו הצירוף השלם הוא 'לחם אשה' (כמו בויקרא ג', יא; טז; במדבר כ"ח, כד), וגם כשהצירוף בא בקיצור – 'אִשָּׁה' – משמעותו שאולה מהצירוף השלם. מבחינה לשונית הוא מבקש לתמוך את הצעתו בקרבה שיש בין 'אשה' לבין 'איתת' באוגרית – 'מתנה'⁷.

האינטואיציה הראשונית קרובה לכיוון הקריאה הרגיל בגלל הקישור הלשוני הברור בין 'אשה' ל'אש', אולם מילגרום מחזק את עמדתו מכמה מקראות. ניתן לחלק את ראיותיו לשני כיוונים – מקרים שבהם הקורבן אינו הולך לאש המזבח ובכל זאת הוא מכונה 'אשה'; מקרים שבהם הקורבן הולך לאש המזבח אך התורה נמנעת מלכנות אותו 'אשה'.

מי שיסתפק בכך שיצביע על הנתון הפשוט שפועל זה נזכר למעלה משלושים וחמש פעמים בחומש ויקרא, ושכל הקורבנות כולם – נדבה או חובה; מן החי או מן הצומח – נחתמים בפועל "והקטיר", המורה על עלייתם באש המזבח.

מה משמעותו המדויקת של פועל זה? לכאורה, 'להקטיר' מקביל במידה זו אחרת לפועל 'לשרוף באש'. זו באמת דרך המלך בתרגום הפועל בין התרגומים המודרניים שתרגמו את "והקטיר" באופן הבא (תרגומם לויקרא א', ט, שבו הפועל נזכר לראשונה):

"...shall burn all on the altar" (KJV; NAB; NIB; NIV; NJB).

דומני שזו אינטואיציה רחבה בקרב קוראי תנ"ך, אולם לפני כמה שנים עמד הרב עזרא ביק על הטעות שבפענוח זה של הפועל.⁴ בחוקי הקורבנות ניכר שהתורה מבחינה היטב בין שני ניסוחים: קורבנות שנשרפים על המזבח – 'מוקטרים'; קורבנות שנשרפים מחוץ למחנה – 'נשרפים' (ראו: ד', יב, כא; ל', טז; טז, כז-כח; במדבר י"ט, ה, ו, ח).

תרגום השבעים אכן ביקש פועל חילופי כדי להבחין בין 'שריפה' שתם ובין העלאה באש המזבח, והסתפק בפועל 'להעלות': "והעלה" (ἐπιθήσουσιν) הכהן את הכל על המזבח". גם אונקלוס הקפיד שלא לתרגם את הפועל כשריפה גרידא: "ויסק כהנא ית כולא למדבחא" (אונקלוס ויקרא א', ט), ולא כפי שמתרגם בדרך כלל את הפועל 'לשרוף' – 'ויקוד'.

אולם אפשר לדייק עוד יותר ולחשוף את משמעות הפועל 'להקטיר'. מסתבר שפועל זה קשור בשם העצם 'קטור' שאיננו אלא 'עשן' או, בלשונו של רש"י, "תימור של עשן" (רש"י בראשית י"ט כח). מכאן הוא קשור גם בפועל 'לקטר' בארמית, כלומר 'להפוך דבר מה לעשן'. לפי זה, התרגום המדויק של 'להקטיר' הוא התרגום של JPS: "and the priest shall turn the whole into smoke on the altar".⁵ פועל זה מקביל לפועל האכדי – qatāru שגם שם משמעו 'להפוך דבר לעשן'. לפיכך, הקטורת שכל עניינה הוא להפוך את עצי הבשמים לעשן נקראת על שם פעולתה, ועל כן, הקרבת בעל חיים באש הוא 'הקטרתו' מפני שהוא הופך לעשן.⁶

להגדרה מדויקת זו יש השפעה דרמטית על הבנת תהליך ההקרבה ועל תפקידו. המוקד אינו שריפת בעל החיים

6 ראו גם את הדיון אצל מילגרום, ויקרא, חלק א, עמ' 160-161. הוא הקפיד לתרגם כך את הפועל: "turn into smoke".

7 מילגרום, ויקרא, כך א, עמ' 161-162. לא כולם סבורים שיש זהות בין 'איתת' האוגריתית לבין 'אשה', ראו למשל: M. Dietrich, and O. Loretz, "Ugaritisch it, tyndr und hebräisch sh, sy", Ugarit-Forschungen 26 (1994), pp. 63-72.

4 ראו: הרב עזרא ביק, "הקטרה", בתוך: תורת עציון – ויקרא (עורכים: הרב עזרא ביק ויונתן פיינטוך), אלון שבות תשע"ה, עמ' 33-38.

5 בדומה: "And the priest shall offer up in smoke all of it" (American Standard Bible New).

הולכת לאש המזבח. לפיכך, ניתן לראות את הלחמים כנותרים מאש המזבח וניתן לכנות את חלק הכוהן – "קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאֲשֵׁי ה'".

קורבנות ההולכים לאש המזבח אך אינם 'אשה'

כאמור, מילגרום מוכיח את טענתו גם מהכיוון ההפוך: יש דברים שמגיעים לאש המזבח, ואף על פי כן נמנע הכתוב מלכנות אותם 'אשה'. כוונתו במיוחד לקורבן החטאת. לאורך פרק ד' המוקדש לקורבן זה לא נאמר שהוא 'אשה לה', והדבר בולט עוד יותר במקומות שבהם החטאת מובאת לצד קורבנות אחרים, וכולם מכונים 'אשה לה' מלבדו:

א. שבעת ימי המילואים: ביחס לקורבן עולה מופיע שהוא 'אשה לה': "וְהִקְטַרְתָּ אֶת כָּל הָאֵלִל הַמִּזְבְּחָה עֲלֶיהָ הוּא לַה' רֵיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה לַה' הוּא" (שמות כ"ט, יח), כמו גם ביחס לזבח השלמים: "וְלִקְחַתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבְּחָה עַל הָעֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לִפְנֵי ה' אֲשֶׁה הוּא לַה' (כח). אולם בציווי על הקרבת החטאת צירוף זה חסר: "וְלִקְחַתָּ אֶת כָּל הַחֲלֵב הַמְּכַסֶּה אֶת הַקֶּרֶב וְאֵת הַיִּתְרֹת עַל הַכֶּבֶד וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּפָלִית וְאֵת הַחֲלֵב אֲשֶׁר עָלֶיהָ וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבְּחָה" (יג).

ב. קרבנות המוספים: הפער בין העולות הנזכרות בפרק לבין החטאת בולט במוספי המועדים כולם. כבר ביחס לעולות התמיד נאמר שם: "עֲלֹת תְּמִיד הָעֲשִׂיָה בְּהַר סִינִי לְרֵיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה לַה'" (במדבר כ"ח, ו), 'וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׂנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים כַּמִּנְחַת הַבֶּקָר וּכְנִסְכּוֹ תַעֲשֶׂה אֲשֶׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה'" (ח). כך גם ביחס לקורבנות העולה שיש להביא כמוסף במועדים, כמו: "כָּאֵלָה תַעֲשׂוּ לְיוֹם שִׁבְעַת יָמִים לַחֶם אֲשֶׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה' עַל עֹלֹת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְפָּה" (כ"ח, כד). אולם ביחס לחטאת נאמר רק: "וּשְׁעִיר חֲטָאת אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם" (כ"ח, כב), ואין כל אזכור של החטאת כ'אשה'.

ג. חטאת יחיד: גם מה שנראה במבט ראשון כחריגה מחסרון 'אשה' בחטאת, מתברר במבט שני דווקא כראייה לשיטה זו. הכוונה לחטאת היחיד שבה נאמר: "וְאֵת כָּל חֲלֵבָה יְסִיר כַּאֲשֶׁר יוֹסֵר חֲלֵב הַכֶּשֶׁב מִזֶּבֶח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר הִפְהֵן אֹתָם הַמִּזְבְּחָה עַל אֲשֵׁי ה' וְכִפֵּר עָלָיו הִפְהֵן עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ" (ויקרא ד, לה). הנה, לכאורה נאמר גם ביחס לחטאת "עַל אֲשֵׁי ה'", אולם מבט נוסף מגלה שלא החטאת מכונה כאן "אֲשֵׁי ה'" אלא הצו דורש להקטירה "עַל אֲשֵׁי ה'" – על

'אשה' שאינו הולך לאש המזבח

א. נסכי יין: מילגרום מזכיר את נסכי היין שאין מנסכים אותם על אש המזבח עצמה, ובכל זאת התורה מכנה אותם 'אשה': "וַיִּין תִּקְרִיב לְנֶסֶךְ חֲצִי הַיֵּין אֲשֶׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה'" (במדבר ט"ו, ז).

אמנם יש להסתייג ולומר שבסופו של דבר גם נסכי היין מובאים למזבח שבו מצויה אש ה', וגם אם היין אינו נשפך על האש עצמה, ניתן לומר עליו שהוא מגיע למקום אש ה' ושם יש לנסך אותו.

ב. חזה השלמים: בתיאור מתנת הכוהנים מזבחי שלמים נאמר: "יָדְיוֹ תִבְיָאֵנָה אֶת אֲשֵׁי ה' אֶת הַחֲלֵב עַל הַחֲזֵה יְבִיאֲנֹה אֶת הַחֲזֵה לְהַנִּיף אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי ה'. וְהִקְטִיר הִפְהֵן אֶת הַחֲלֵב הַמִּזְבְּחָה וְהִיָּה הַחֲזֵה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו (ז, ל-לא). גם מכך הסיק מילגרום שלא ניתן לבאר את 'אשה' כמיועד לאש, שהרי החזה איננו הולך למזבח כלל אלא לכהן.

עם זאת, גם כאן יש להסתייג, שהרי הכינוי 'אשי ה' כולל את הרשימה כולה, ובה נזכרים – לצד החזה – גם החלבים אשר הולכים אל אש המזבח. בדיוננו להלן עוד ניווכח שגם החזה עקרונית מוגש אל המזבח לצד החלבים אלא שהמזבח 'מוותר' על החזה ומעבירו לכוהנים. בהחלט ייתכן שהתורה מגדירה בעיקר את החלבים כ'אשי ה' והחזה רק נספח אליהם.

ג. לחם הפנים: הדוגמה האחרונה שמילגרום הביא לשימוש בכינוי 'אשה' אף שאין הקרבה, היא לחם הפנים: "וְלִקְחַתָּ סֹלֶת וְאִפִּיתָ אֹתָהּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חֲלוֹת... וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֹכֶת לְבִנְהָ זֶפֶה וְהִיָּתָה לְלֶחֶם לְאִזְכָּרָה אֲשֶׁה לַה'. בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעֲרֹכְנֹה לִפְנֵי ה' תְּמִיד מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִית עֹלָם. וְהִיָּתָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וְאָכְלֶהוּ בְּמִקוֹם קֹדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאֲשֵׁי ה' חֶק עֹלָם" (ויקרא כ"ד, ה-ט). למרות שהלחם אינו מוקטר באש המזבח, אלא נאכל על ידי הכוהנים, התורה מכנה את חלק הכוהנים: "קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאֲשֵׁי ה'". אם 'אשי ה' = מתנות אוכל לה', ברור מדוע גם לחם הפנים נקרא כך. אך אם ביטוי זה מכוון דווקא לאש המזבח, קשה לראות כיצד לחמים אלו נחשבים כמי שנותרו מאש המזבח, אם הם לא הובאו כלל אל המזבח.

עם זאת, גם כאן יש מקום לבעל הדין לבוא ולחלוק. הלחם עצמו אמנם אינו מוקטר על גבי המזבח, אולם לצד הלחם יש להניח לבונה והיא 'אזכרת' הלחמים במזבח: "וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֹכֶת לְבִנְהָ זֶפֶה וְהִיָּתָה לְלֶחֶם לְאִזְכָּרָה אֲשֶׁה לַה'". את הלחמים לא ניתן להקטיר על המזבח כי הם חמץ (ראו להלן בדיוננו באיסור חמץ, בסוף ניתוח ויקרא ב'), ועל כן הלבונה מייצגת את הלחמים על המזבח. הלבונה היא 'אשה לה' – כלומר

גם ראב"ע ורמב"ן אימצו פרשנות זו, ולפי הצעת קריאה זו ניכר שהכתוב נמנע מלכנות את קורבן החטאת כ"אשה לה", וצירוף זה מוקדש כאן רק לקורבן העולה.

במבט מסכם נראה שעל ראיותיו הראשונות של מילגרום יש מקום לבוא ולחלוק, אך הראייה מהכיוון ההפוך חזקה ביותר – קשה להניח שחסרון הצירוף 'אשה לה' בקורבנות החטאת השונים הוא מקרי. אולם למרות זאת קשה לאמץ את עמדתו, מפני שהמונח 'אשה לה' חסר רק בחטאת אך נזכר בקורבן אשם. לפי טענתו של מילגרום ניתן היה לצפות שגם קורבן אשם לא יוגדר 'אשה לה' שהרי הוא איננו נדבת אוכל; גם הוא בא על חטא – כחטאת. למרות זאת האשם מוגדר כאשה: "והקטיר אתם הפהן המזבחה אשה לה' אשם הוא" (ז', ה.)¹⁰ זאת ועוד: הראייה שהוזכרה לעיל בממדבר ט"ו מוכיחה בעליל שגם קורבנות חובה יכולים להיכלל תחת הקטגוריה של "אשה לה" – כל עוד אין מדובר בחטאת. הרי העולה מובאת שם כקורבן חובה, לשם סליחה וכפרה על חטא, ובכל זאת לא נמנע הכתוב מלכנות קורבן זה "אשה לה".

נראה, שיש לחזור לדרך המלך המקובלת בקרב הפרשנים ולראות את 'אשה לה' כמביע: 'מיועד לאש המזבח', אולם לתת מענה מכיוון אחר מדוע בקרבן החטאת מונח זה אינו נאמר. דומה שהדבר קשור באופי הייחודי של החטאת. לא נוכל כעת להאריך בדבר, אך מסתבר שבניגוד לכל שאר הקרבנות שבאים כמזון למזבח האוכל אותו, החטאת באה בעיקר בכדי לחטא את המזבח, לטהר אותו, בבחינת חומר ניקוי. עוד נדון בכך בהרחבה בדיוננו בקרבן החטאת, אך דומה שבשל כך המונח 'אשה לה' אינו יכול להופיע בקרבן זה. עיקר מגמת החטאת איננה לאש המזבח, כקרבן העולה לה', אלא היא מבקשת לחטא ולטהר את המזבח.

יסלחו לי הקוראים על הטרחנות שבהבהרת מושגים אלו, אך הם מלווים את כל חטיבת הקרבנות שבפתחה אנו עומדים, ועוד נראה שיש להם השלכות חשובות על כמה מן הדיונים. לאחר הכנות מרובות, נתחיל בעז"ה במסע עצמו בשיעור הבא.

קורבנות אחרים המצויים במזבח והם 'אשי ה'".⁸ כך גם ביחס לחטאת עולה ויורד: "והביאה אל הפהן וקמץ הפהן ממנה מלוא קמצו את אזכרתה והקטיר המזבחה על אשי ה' חטאת הוא" (ויקרא ה', יב). גם כאן החטאת באה "על אשי ה'", אך היא עצמה אינה 'אשה לה'.

לפי שיטתו של מילגרום ברור מדוע לא נאמר 'אשה' בקורבן חטאת, שהרי הוא קורבן חובה שמובא לשם כפרה על חטא וקשה לראות בו 'נדבת אוכל'. אין זו נדבה כלל.

דבר זה יכול לקבל סמך נוסף מפרשיית חטא הציבור:

"והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעלה לריח ניחח לה' ומנחתו ונסכו כמשפט ושעיר עזים אחד לחטת. וכפר הפהן על כל עדת בני ישראל ונסלח להם כי שגגה הוא והם הביאו את קרבנם אשה לה' וחטאתם לפני ה' על שגגתם. ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם כי לכל העם בשגגה" (במדבר ט"ו, כד-כו).

הכתוב מבאר שישראל זוכים לכפרה ולסליחה בגלל שהם עשו בשגגה (ובהמשך הכתובים שם מתואר זדון יחיד שבאמת לא ייסלח לו), ובגלל שישראל הביאו את הקורבנות הנדרשים. אלא שבתיאור זה יש כפילות מעניינת שאומרת דרשני:

"והם הביאו את קרבנם אשה לה',

וחטאתם לפני ה' על שגגתם".

ייתכן כמובן שמדובר בתקבולת בעלמא, אך ייתכן שכפל המבע כאן חוזר לשני הקורבנות שישראל נדרשו להביא. הצירוף השני – "וחטאתם לפני ה'" – מתאים לקרבן החטאת, ואילו הצירוף הראשון – "אשה לה" – חוזר לקורבן העולה. כך פירש רש"י במקום (בעקבות הספרי):

"הביאו את קרבנם אשה לה' – זה האמור בפרשה הוא פר העולה שנאמר 'אשה לה';" ו"וחטאתם" – זה השעיר".

בעל שפתי חכמים מדגיש בצדק בפירושו לפירוש רש"י:

"לכן פירש זה פר העולה, שנאמר בו 'אשה לה', לאפוקי חטאת אינו אשה לה'; רק עולה הוא אשה לה".⁹

8 במקום). תהא הסיבה לכך אשר תהא, גם חתימת הפרשייה מותאמת לסדר זה – תחילה הכתוב חותם את הבאת העולה שהיא "אשה לה", ואז חוזר לחטאת שהיא הובאה "לפני ה'" על שגגתם".

10 בדוחק ניתן היה לומר שגם אם אשם בא על חטא, יש בו ממד של פיוס וניתן להציגו גם כחלק מעולם הנדבה; אך זה כמובן דחוק.

8 ראו גם במאמרו של הרב ביק שנזכר לעיל (הערה 4), עמ' 37. מודל כתיבה זה דומה לחתימת זבח השלמים שהתורה מגדירה את הקרבנות 'על עולה' – "והקטירו אתו בני אהרן המזבחה על העלה אשר על העצים אשר על האש" (ג', ה). עוד נדון במשמעות פסוק זה בשיעור שיוקדש לזבח שלמים.

9 אף שבדרך כלל כשמוגשים למזבח עולה וחטאת, החטאת מוקדמת לעולה, יש לציין כי אצלנו העולה קודמת (כפי שמדגיש שם רש"י

* ..... *

* כל הזכויות שמורות לשיבת הר עציון ולפרופ' יונתן גרוסמן *

* עורך: בנימין פרנקל, תשע"ח *

* ..... *

* בית המדרש הוירטואלי *

* מיסודו של *

* The Israel Koschitzky Virtual Beit Midrash *

* <http://vbm.etzion.org.il> האתר בעברית: *

* <http://www.vbm-torah.org> האתר באנגלית: *

*

* משרדי בית המדרש הוירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5

* דוא"ל: office@etzion.org.il